

ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD U ĐAČKIM DOMOVIMA MEDRESA U BOSNI I HERCEGOVINI¹

Amela NUMANAGIĆ
Medresa "Osman-ef. Redžović" Visoko
numanagic@gmail.com

SAŽETAK: Rad predstavlja prikaz odgojno-obrazovnog rada u đačkim domovima medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Cilj pisanja rada jeste da se pobudi interesovanje za ovom tematikom i da se ukaže na važnost odgojno-obrazovnog rada u domovima medresa kako bi se u budućnosti ovoj temi prilazilo s većom pažnjom. U radu se definira dom i njegova uloga, posebno u današnje vrijeme. U prvom poglavlju prikazan je odgojno-obrazovni rad s posebnim naglaskom na integrirani pristup u radu s đacima. U drugom poglavlju prezentirana je organizacija odgojno-obrazovnog rada u domovima medresa Islamske zajednice koja je planirana u skladu s namaskim vaktovima. U trećem poglavlju predstavljen je plan i program odgojno-obrazovnog rada propisan od Rijaseta Islamske zajednice. Četvrto poglavlje govori o tome da su prvi odgajatelji djece njihovi roditelji, a da su kasnije kroz školovanje svi nastavnici ujedno i odgajatelji, dok su u domu odgajatelji glavni nosioci odgojnog djelovanja. Od sposobnosti i kompetencija odgajatelja zavise efekti odgojno-obrazovnog rada u domu, a što se reflektuje i na rad s učenicima u školi. Na kraju je spomenuta propisana pedagoška dokumentacija koja se vodi u domu, a koja olakšava praćenje rada i napretka đaka i zaključna razmatranja.

Ključne riječi: đaćki domovi medresa, Islamska zajednica, odgajatelji, odgojno-obrazovni rad, plan i program Rijaseta

Uvod

Medresa je škola internatskog tipa u kojoj đaci, uglavnom, stanuju u domu koji je sastavni dio škole. Cjelodnevni boravak đaka u medresi zahtijeva i omogućava cjelodnevni program rada. Pored nastavnih aktivnosti, neophodno je planirati i realizirati sadržaje u poslijepodnevnom satima, te kroz planirane, ali i spontane

aktivnosti odgojno djelovati. Boravak đaka u domu je izvanredna prilika da se upoznaju mlade ličnosti, spoznaju njihove mogućnosti i interesovanja i shodno tome ponude sadržaji koji će ih motivirati i potaknuti na ostvarivanje ispravnih ciljeva. Odgoj sagledan s aspekta individualnog razvoja svakog pojedinca primarno je povezan s učenjem, odnosno s poticanjem,

motiviranjem, izazivanjem vlastite aktivnosti s ciljem razvoja ličnosti. Odgojni poticaji koji izazovu i potaknu ličnost na vlastitu aktivnost mogu se ocijeniti kao efikasni i uspješni.

Iako su škole po svojoj definiciji odgojno-obrazovne ustanove, odgojni segment u većini škola je zapostavljen. Neke od škola u Bosni i Hercegovini đacima mogu dati više od medresa u pogledu obrazovanja, ali ono što medrese čini istinski jedinstvenim i jakim i u čemu je njihova prednost u odnosu na druge srednje škole jeste to što one pored

¹ Rad "Odgojno-obrazovni rad u đačkim domovima medresa u Bosni i Hercegovini" je prilagođena verzija referata s istim naslovom koji je 2018. godine

prezentiran na međunarodnom seminaru o đačkim domovima u Skadaru, Albanija, u organizaciji Centra za napredne studije iz Sarajeva.

obrazovanja nude i kvalitetan sistem odgoja, koji se temelji na islamskim principima i vrijednostima.

Uloga domova i domskog života posebno je značajna u ovom modernom dobu "Z" generacije u kojoj mnogi postaju individualci bez posebne potrebe za druženjem, okrenuti sebi bez posebnog interesovanja za stanje drugih, s odsustvom empatije i altruizma. Dolaze generacije sa smanjenom koncentracijom i pažnjom, naviknuti na instant rješenja u virtualnom svijetu, očekujući isto i u realnom životu. Domovi i studentski centri prije svega pružaju sigurnost kroz povjerenje koje đaci imaju u svoje odgajatelje, zatim potpomažu i podstiču socijalizaciju, druženje, zanimanje za druge i rad u timu, solidarnost kao dominantnu odgojno-obrazovnu vrijednost koja pretpostavlja sistemsko osposobljavanje djece i mladih da budu osjetljivi za druge, za porodicu, slabe, siromašne i obespravljene, svoju okolinu i životno okruženje. Pomažu im da upoznaju sebe i otkriju svoje zone interesovanja i svoje sklonosti, te da se fokusiraju na razvoj i unapređenje svojih talenata, sposobnosti i afiniteta, transformišući ih u svoje prednosti i možda sutrašnja životna zanimanja.

Zbog sve veće važnosti domova u novije vrijeme u okviru pedagogije razvila se i posebna disciplina, *domska pedagogija*, naučna disciplina opće pedagogije koja istražuje, proučava, unapređuje i anticipira odgoj u domovima, uvjete i mogućnosti, organizaciju života i rada, načela, metode i sredstva odgojnog rada te međusobne interakcije unutar odgojno-obrazovne djelatnosti i između društva i svijeta rada. (Rosić, 2001)

1. Odgojno-obrazovni rad u medresi

Odgoj je svjesna, namjerna i organizirana djelatnost koju vrši odgajatelj kao posrednik između društva i odgajnika, razvijajući prema određenom društvenom cilju i pomoću određenih sadržaja psihofizičke dispozicije odgajnika. (Enciklopedijski..., 1963) Odgoj

je kontinuiran proces za koji su u prvom redu odgovorni roditelji, a kasnije se ta uloga proširuje i na druge. Roditelj je prvi i najvažniji odgajatelj. Na odgoj djeteta putem škole posebno, ali i kroz socijalizaciju i u interakciji s drugima općenito, utječu i drugi. Kroz nastavu se planira ostvarivanje obrazovnih, odgojnih i funkcionalnih ciljeva kako bi se na taj način vršio planski utjecaj na izgradnju mlade ličnosti. Međutim, u nastavi je akcent na obrazovanju, iako je jedan od zadataka svakog predmeta i svakog časa postizanje i odgojnog cilja. Svaki nastavnik bi trebao biti i odgajatelj. Zbog obimnosti nastavnih planova, profila nastavnika i uopće izostanka generalnog fokusa na odgojni cilj, ovaj segment je u školama često zapostavljen.

Odgovorni za rad u medresama svjesni su da su odgoj i obrazovanje jedinstven proces i da se ne mogu uspješno odvijati razdvojeno. Zbog toga su medrese taj proces u potpunosti povezale, postigle potpunu sintezu odgoja i obrazovanja kroz učenje i primjenu naučenog i zato postižu dobre odgojno-obrazovne rezultate.

Integriran i sistematičan odgojno-obrazovni pristup dodatno omogućava koncept škole s đaćkim domom, gdje se praćenje razvoja i napredovanja mladih ličnosti vrši permanentno i kontinuirano tokom cijelog dana u trajanju četiri godine.

U đaćkom domu medrese život đaka organiziran je tako da se đaci obrazuju i odgajaju kroz učenje i stjecanje različitih vještina, navika, kompetencija i primjenu onoga što su naučili u nastavi. Odgojni rad u domu odgajatelji realiziraju po utvrđenom planu i programu odgojnog rada. Kroz ostvarivanje socijalne, psihološke i pedagoške funkcije doma nastoji se kod đaka razviti njihov lični maksimum.

2. Organizacija odgojno-obrazovnog rada u domu

S obzirom na to da se sistem odgoja i obrazovanja u medresi temelji na islamskim principima i vrijednostima, s akcentom na praktičnoj

primjeni naučenog, posebno islamskih propisa, sve aktivnosti organizirane su u skladu s namaskim vaktovima. Obavljanje namaza u džematu, u njegovo vrijeme, jasna je poruka da je namaz stub i platforma za sve ostale aktivnosti, a džemat snaga muslimana i spas. Rad s đacima u medresi pa tako i u domu planiran je i organiziran na ovim temeljima.

Prema rasporedu dnevnih aktivnosti, dan đaka medrese počinje zajedničkim obavljanjem sabah-namaza, a u nekim medresama i učenjem mukabele. Nakon doručka đaci idu na nastavu koja se u medresama odvija u jutarnjoj smjeni i traje do podne-namaza ili se prekida podne-namazom, a onda se đaci vraćaju na još jedan ili dva časa, zavisno od rasporeda časova. Nakon podne-namaza slijedi ručak, a zatim vrijeme predviđeno za odmor, slobodne aktivnosti, vannastavne aktivnosti i druge segmente odgojno-obrazovnog djelovanja. U ovom periodu realiziraju se različiti sadržaji u kojima đaci učestvuju prema svojim željama, potrebama ili afinitetima, a neke od aktivnosti su plenarnog karaktera. Kroz teme mjeseca nastoje se afirmirati pozitivne vrijednosti ili buditi svijest o štetnosti nekih pojava. U mjesecu u kojem se obrađuje određena tema sve aktivnosti su u skladu s tom temom:² halka hadisa, zidne novine, radijske emisije, poruke, parole, teme iz hatabeta, praktična primjena naučenog, radionice, praćenje i nagrađivanje najuspješnijih. Organiziraju se takmičenja iz sire, fikha, učenja ezana i sl. Realiziraju se planske radionice o različitim temama: efektivno učenje, aktivno slušanje, motivacija i sl. Grupe su različitog sastava, najčešće kombinovane muško-ženske grupe. Đaci se kroz horsku, dramsku, recitatorsku, novinarsku, art-sekciju pripremaju za različite manifestacije. Ikindija-namaz označava kraj

² Program poticanja moralnih vrijednosti, program poticanja islamskih normi ponašanja u međuljudskoj komunikaciji, program islamskog odijevanja, značaj namaza i sl.

vremena predviđenog za odmor ili slobodne aktivnosti, a nakon ikindije svi đaci provode zajedničko vrijeme na korepeticiji gdje se, učeći u svojim učionicama, pripremaju za nastavu. Učenje na korepeticiji ima svoje prednosti i nedostatke. Đaci koji su navikli učiti naglas teško se navikavaju učiti u sebi, lahko se dekoncentriraju i prisustvo drugih ih ometa. Vremenom se adaptiraju i naviknu. Učenje na korepeticiji ima i svoje prednosti. Đaci koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva iz pojedinih predmeta imaju priliku da zatraže pomoć od svojih kolega. Također, đaci koji žele da napreduju više u prilici su da sa svojim kolegama razmjenjuju mišljenja o određenim pitanjima i temama. Slijedi akšam-namaz, večera, odmor i druga korepeticija koja traje do jacie. Nakon jacie je vrijeme predviđeno za slobodne aktivnosti i povećerje.³

3. Program odgojnog rada u medresama

Odgojno-obrazovni rad u đачkim domovima medresa odvija se po jedinstvenom planu odgojnog rada za sve medrese. Plan i program odgojnog rada zaključkom Rijasete Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 02-08-2-3005-2/14 od 05. decembra 2014. godine sastavni je dio Nastavnog plana i programa medresa. Nastavni plan i program i Plan i program odgojnog rada u domu odobravaju nadležna ministarstva kantonā. Od 2021. odlukom Rijasete Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini donesen je novi Nastavni plan i program medresa u čijem sastavu je i novi Program odgojnog rada usklađen s najnovijim kurikularnim standardima s jasno definiranim ishodima odgojno-obrazovnog rada u đачkim domovima medresa. Programom odgojnog rada u medresama utvrđuju

se ciljevi i zadaci, odgojno-obrazovni ishodi, očekivane kompetencije koje će đaci razviti, očekivane vrijednosti koje će đaci usvojiti, elementi i način organizacije života i rada u domu, osnovni oblici izvođenja programa i njihovo trajanje, sedmični i godišnji fond određenih oblika odgojnog rada, teme za realizaciju predavanja i radionica te ostali sadržaji koji su sastavni dio odgojno-obrazovnog rada u medresi. Program se ostvaruje kroz sljedeća područja odgojno-obrazovnog rada u domu: socijalna integracija i podsticanje razvoja ličnosti, učenje i podsticanje obrazovnog razvoja đaka, zdravstvenohigijenski i fizički razvoj, slobodno vrijeme i razvoj kreativnosti te duhovni razvoj mladih ličnosti. Obim, sadržaj i dinamika rada utvrđuju se Godišnjim planom i programom rada odgajatelja. Godišnji plan i program odgojnog rada se detaljno razrađuje u okviru mjesečnih i sedmičnih operativnih planova, a kroz evidenciju o realiziranim aktivnostima moguće je pratiti ostvarivanje planiranog.

Cilj Programa jeste da se njime planira kontinuirano odgojno-obrazovno djelovanje u medresi kako bi se, kao rezultat, kod đaka postiglo sljedeće:

- Razvijanje islamskog stila ponašanja koji se zasniva na kur'anskim porukama i praksi Allahovog Poslanika, a.s., a koji je prilagođen zahtjevima vremena u kojem đaci žive.
- Ustrajavanje u upotpunjavanju svih segmenata odgoja đaka, a posebno vjerskog i duhovnog.
- Izgrađivanje stabilne ličnosti koja će biti duboko svjesna svog identiteta.
- Razvijanje đaka u sposobnog i korisnog člana islamske i društvene zajednice.
- Razvijanje spremnosti na brigu o interesima medrese i čuvanje njenih vrijednosti.
- Prezentiranje vrijednosti vjere i prakticiranje islamskog načina života.

- Odgoj ličnosti slobodnog i otvorenog uma i oplemenjenog srca.
- Razvijanje različitih đачkih potencijala i vještina kojima se đak sprema odgovorno učestvovati u profesiji koju odabere, kulturnom i javnom životu zajednice. (Nastavni plan..., 2014:317)

Opći cilj odgoja određuje odgojne zadaće koje vrijede za sve đake domove čiji je osnivač Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, a one su sljedeće: čuvanje ključnih vrijednosti vjere i praktikovanje islamskog načina života na temeljima Kur'ana i sunneta, te praktikovanje hanefijskog mezheba u fikhu i maturidijskog u akaidu; poticanje i razvoj radno-akcionih kompetencija kod đaka; čuvanje i unapređivanje zdravlja; kognitivni razvoj; socijalizacija i emocionalni razvoj; obogaćivanje života đaka u domu i poticanje kreativnog razvoja. (Nastavni plan..., 2014:317)

Programske sadržaje u domu realiziraju odgajatelji kroz sljedeće elemente rada:

- planiranje i programiranje odgojnog rada na godišnjem, mjesečnom i dnevnom nivou, grupni i individualni programi i planovi rada;
- organiziranje života i rada đaka u domu u skladu s *Pravilnikom o kućnom redu i rasporedu dnevnih aktivnosti*;
- redovna predavanja i radionice realiziraju se najmanje dva puta mjesečno s jednom odgojnom grupom ili kombinovano;
- rad s odgojnom grupom realizira se najmanje jednom sedmično, a na odgojnom satu razgovara se o aktuelnim temama i planovima za dalji rad;
- individualni rad s đacima realizira se kroz rad s nadarenim đacima, rad s đacima s poteškoćama u savladavanju školskog gradiva, rad s đacima s psiho-socijalnim

³ S obzirom na to da se raspored izrađuje prema namaskim vremenima, redoslijed aktivnosti nije u potpunosti isti ljeti i zimi. U redoslijedu može biti manjih razlika i po medresama.

- poteškoćama, savjetodavni rad i rad na podizanju svijesti kod đaka, te islamskom i duhovnom odgoju, uglavnom po potrebi ili po planu rada i praćenja đaka;
- rad s interesnom grupom podrazumijeva rukovođenje sekcijom ili vannastavnom aktivnošću koja se realizira u poslijepodnevnim satima, u zavisnosti od afiniteta i sklonosti odgajatelja te interesa i potencijala đaka. U đačkim domovima medresa odgajatelji su voditelji brojnih sekcija poput: sekcije hifza, recitatorske sekcije, sportskih sekcija, humanitarne, zidnih novina, horske, kaligrafske, melodičnog učenja Kur'ana, jezičkih sekcija i kurseva, radio-sekcije, art-galerije i drugih sekcija koje se realiziraju u poslijepodnevnim satima ali su dio jedinstvenog programa rada škole kroz koji se đaci afirmišu, a škola prezentira u javnosti;
 - kulturna i javna djelatnost podrazumijeva učešće u različitim školskim i vanškolskim manifestacijama kroz koje se najčešće i promovira rad pojedinih sekcija;
 - saradnja s roditeljima odvija se kroz informativne roditeljske sastanke, tematske roditeljske sastanke, individualne informativne razgovore, individualne tematske razgovore, elektronsku razmjenu informacija putem elektronskog dnevnika koji medrese implementiraju od 2014. godine kao dio informacionog sistema Islamske zajednice, u čemu medrese prednjače ispred svih drugih škola u Bosni i Hercegovini i putem posjeta porodicama đaka, po čemu su medrese također jedinstvene;
 - saradnja s menadžmentom škole, nastavnicima i stručnim saradnicima odvija se kontinuirano i intenzivno radi

razmjene informacija, a u svrhu postizanja boljih odgojno-obrazovnih rezultata.⁴

Neke od tema koje obuhvata program odgojnog rada su sljedeće: "Upravljanje emocijama i adaptacija u novim okolnostima", "Islamska kultura u komunikaciji", "Značaj nauke", "Ličnost učenika medrese", "Tehnike učenja", "Verbalna i neverbalna komunikacija", "Slobodno vrijeme", "Formiranje navika", "Aktivnosti u zajednici", "Poslanik, a.s., kao najljepši uzor", "Samoodgoj i preispitivanje", "Humanost i volonterizam", "Ekološka svijest", "Razvijanje zdravog stila življenja", "Smisao iskušenja", "Čuvanje tradicije", "Islamska misija i pripadnost zajednici" i druge.

4. Nosioци odgojno-obrazovnog rada u đačkom domu

Nosioци, organizatori i rukovodioci odgojno-obrazovnog rada u đačkom domu medrese su odgajatelji kao stručne osobe, visokih radnih, obrazovnih i moralnih kvaliteta, educirani za rad u odgojno-obrazovnom sistemu. Njihova primarna uloga je da đacima budu od pomoći u razvoju svih njihovih fizičkih, psihičkih, intelektualnih i duhovnih potencijala te da im pomognu u dostizanju njihovog ličnog maksimuma.

Efektі odgojno-obrazovnog rada ponajviše ovise o sposobnostima odgajatelja, njegovom stručnom i općem obrazovanju, njegovim duhovnim i moralnim vrijednostima i njegovom radu i odnosu prema đacima. Za postizanje uspjeha veoma je važan lični primjer odgajatelja, njegov čvrst i jasan stav, ljubav prema pozivu, iskren pristup i ustrajnost. To je Poslanikov, a.s., pristup koji je uvijek aktuelan i primjenjiv. Đaci moraju osjetiti da je odgajatelju stalo do njihovog uspjeha, te da prati i primjećuje njihov i najmanji napredak. To će ih potaknuti i motivirati da dalje napreduju. Odgajatelj treba biti uporan, dosljedan i nenametljiv, ali ne i neprimjetan, stalno bodreći

đake da ostvaruju postavljene ciljeve. Najvažniji zadatak odgajatelja je da kod đaka posije ispravnu i plemenitu misao. Neko je nekada mudro rekao:

Posij Misao, požnjećeš Djelo,
Posij Djelo, požnjećeš Naviku,
Posij Naviku, požnjećeš Karakter,
Posij Karakter, požnjećeš Sudbinu.

Uspješno odgojno djelovanje pretpostavlja razumijevanje đačkih mogućnosti i osjećaja, ljubav, toplinu i stalna ohrabivanja te stvaranje takvih situacija u kojima đaci mogu doživljavati radost napretka i uspjeha. Odgojno djelovanje i odgovorno ponašanje pretpostavlja smislen i savjestan odnos između lične slobode i lične odgovornosti.

"Odgojni proces kreativan je čin, to je oblik odgajateljeva samoostvarenja u kojem odgojna djelatnost ovisi o njegovoj osobnosti i vrijedi upravo toliko koliko i sam učitelj/odgajatelj." Prema tome, odgajateljeva je uloga presudna u planiranju i provođenju odgojnoga djelovanja te u ostvarivanju zadaće formiranja uljudene osobe kao rezultata toga procesa. (Vukasović, 2000)

Rad u domu omogućava odgajatelju kreativno osmišljavanje, slobodu u odabiru metoda, primjeni metoda i formi rada. Zavisno od potreba, odgajatelji rade s jednom odgojnom grupom, ponekad sa svim đacima u domu, odvojeno s muškim i ženskim, rade s đacima koji se opredijele za pojedine sekcije ili vannastavne aktivnosti, organiziraju radionice s kombinovanim grupama radi pružanja različitih vrsta psihološko-pedagoške pomoći, otklanjanja poteškoća ili unapređenja školskih rezultata, stimuliranja i motiviranja đaka, podržavanja đačkih afiniteta i postignuća i sl. Često je prisutan individualni rad, u zavisnosti od potreba, ponekad je to pružanje pomoći u savladavanju školskog gradiva, a najčešće pomoć u adaptaciji, socijalizaciji, prevazilaženju adolescentskih problema i sl. Upravo je

⁴ Ovi segmenti ujedno čine i 40-satnu radnu sedmicu odgajatelja.

ovo jedna od važnijih prednosti života u domu. Adolescenti često prolaze kroz probleme odrastanja, ali teško o tome govore s roditeljima. Odgajatelji u đačkim domovima medresa su najbolje osobe za pružanje ove vrste pomoći i podrške. Educirani, kompetentni, požrtvovani i pouzdani savjetnici za sve probleme na koje mladi nailaze.

Savremeni svijet kontinuirano se susreće s izazovima stalnih tehnoloških otkrića i dostignuća. Najnoviji i do sada najveći izazov je umjetna inteligencija. Svjedoci smo njenih mogućnosti i prijetnji da mnoga ljudska zanimanja budu zamijenjena robotima i umjetnom inteligencijom. Umjetna inteligencija ima veliki upliv i utjecaj u obrazovni djelokrug rada. Međutim, nemoguće je da ikada ikakva umjetna inteligencija zamijeni ulogu odgajatelja jer je osnovna pretpostavka za odgojni rad prisustvo emocija. Uspješno odgojno djelovanje pretpostavlja povjerenje, ljubav, empatiju, brigu i povezanost s đacima.

5. Pedagoška dokumentacija u đačkom domu

Odgajatelji u svom radu vode propisanu pedagošku dokumentaciju koja ima za cilj prenošenje potrebnih informacija i kontinuirano praćenje odgojno-obrazovnih rezultata kod đaka⁵. U osnovnu pedagošku dokumentaciju ubraja se *Knjiga dežurstva* ili *Dnevnik rada*, *Odgojna knjiga* i *Knjiga za korepeticiju*. Pomoćna dokumentacija su *Knjiga aktiva*, *Knjiga sekcije* te razne evidencije koje se vode u domu. Odgajatelji vode i elektronski dnevnik. Osnovna pedagoška dokumentacija ujednačena je u svim medresama od školske 2017/2018. godine.

Sve medrese u Bosni i Hercegovini ispunjavaju uvjete za odvijanje kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada i djelovanja u domu,

od standardizirane infrastrukture, opremljenosti doma, programa odgojno-obrazovnog rada u domu, pravilnika koji se odnose na organiziranje života u domu, dokumentacije i priručnika za odgojno-obrazovni rad u domu. Medrese imaju stručne, educirane i sposobne odgajatelje. Sve su to faktori koji utječu na kvalitetan rad i dobre rezultate. Međutim, i dalje postoji potreba za povećanjem broja odgajatelja u većini medresa.

U budućnosti, neophodno je nastaviti pratiti napredak sličnih institucija u svijetu, potrebe vremena, promjene koje se neminovno događaju te rad u đačkim domovima uskladiti s aktuelnim metodama rada i potrebama generacija koje dolaze. Poznata je izreka hazreti Alije, r.a., u kojoj je preporučio da odgajamo djecu za vrijeme koje dolazi, a ne za vrijeme u kojem mi živimo.

6. Zaključak

Mentalitet mladih ljudi u savremenom vremenu se u potpunosti promijenio. Shodno tome, odgoj i pristup mladima u današnje vrijeme mora biti prilagođen njihovom mentalitetu. U današnje vrijeme mladi se distanciraju od roditeljskog autoriteta i pokušavaju izgraditi vlastiti identitet i postići samoaktualizaciju. Osim odvajanja od roditelja, oni zbog naglašene individualnosti, pored najsavršenijih komunikacijskih tehnologija, doživljavaju osamljenost. Dolazi do porasta sebičnosti, potištenosti, oholosti i narcisoidnosti. Potreba za shvaćanjem sebe i svoje uloge na ovom svijetu otvara mogućnosti i prostor za široko pedagoško djelovanje.

Savremene tendencije u proučavanju odgojno-obrazovne djelatnosti sve više naglašavaju interakcijsko-komunikacijski aspekt, čija vrijednost leži u pridavanju važnosti uloge odgajatelja i đaka. Takav pristup odgoju i obrazovanju u centar pažnje postavlja međuljudski odnos. Sagledan s ovog aspekta, odgoj

je usko vezan i primarno određen kvalitetom ljudskih odnosa, u ovom slučaju odgajatelj-đak.

U domu i njegovom odgojno-obrazovnom radu posebno do izražaja dolazi interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja. Uspješan odgojno-obrazovni rad pretpostavlja poznavanje đaka kao subjekta u odgojno-obrazovnom radu. To poznavanje ostvaruje se putem komunikacije. Uspješnost odgojnog djelovanja ovisi o kvaliteti uspostavljene interakcije odnosno interakcijske povezanosti ostvarene kroz komunikaciju. Kao rezultat uspješne komunikacije javlja se razumijevanje, zadovoljstvo, utjecaj na stavove, oplemenjivanje odnosa i izazivanje akcije. Navedene karakteristike ima dijalog u kojem se ostvaruje najviši nivo interakcijske povezanosti u komunikaciji. Da bi se jasni i izgrađeni stavove prenijeli na druge, moraju se znati prezentirati i ponuditi drugima. Svjesni važnosti kvaliteta komunikacije, u medresama se njeguju sekcije govorništa, hatabeta, debatne sekcije, organiziraju se okrugli stolovi, treninzi za javne nastupe i sl.

Neke od poteškoća koje se javljaju u posljednje vrijeme odnose se na otežanu komunikaciju s roditeljima pojedinih učenika. Pojedini roditelji teže podnose razdvojenost od svoje djece nego sama djeca. Svojim posesivnim odnosom prema djeci otežavaju njihov prolazak kroz adaptivni period u domu. Roditelji često imaju prevelika očekivanja, pa se ponekad u početku i razočaraju jer se sva djeca ne navikavaju jednako brzo na domski život, pravila, učenje na korepeticiji i više kriterije u nastavi. Kako bi postigli veći efekat u radu s đacima, odgajatelji nastoje ostvariti dobru komunikaciju i pozitivno utjecati na roditelje svojih đaka. Uglavnom, zahvaljujući zdravoj komunikaciji, većina roditelja ubrzo shvati da su određene odluke i postupci ipak za dobrobit njihove djece i da će im to koristiti kasnije u životu, o čemu svjedoče i primjeri starijih učenika.

⁵ Pravila medresa IZ u BiH, Član 58, Član 59, Stav

Literatura

- (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Lučić, Kata (2007). "Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi", *Odgojne znanosti*, 9, 1, 135-150.
- (2014). *Plan i program odgojnog rada u medresama: Nastavni plan i program Medresa*. Sarajevo.
- (2021). *Plan i program odgojnog rada u medresama: Nastavni plan i program Medresa*. Sarajevo.
- Rosić, Vladimir (2007), *Domska pedagogija*. Zadar: Naklada.
- Rosić, Vladimir (2001). *Domski odgoj*. Rijeka: Graftrade.
- Vukasović, Ante (1999). *Pedagogija*. Zagreb,
- Vukasović, Ante (2000). *Prilog određenju nastavnikove odgojne funkcije*. Zagreb: Napredak.

الموجز

العمل التربوي والتعليمي في مساكن التلاميذ في المدارس الإسلامية في البوسنة والهرسك
أملا نُعماناغيتش

يقدم البحث عرضاً للعمل التربوي والتعليمي في مساكن التلاميذ في مدارس المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. إن الهدف من كتابة هذا البحث هو إثارة الاهتمام بهذا الموضوع والإشارة إلى أهمية العمل التربوي والتعليمي في مساكن تلك المدارس بغية زيادة الاهتمام بهذا الموضوع في المستقبل. يقدم البحث تعريفاً بمسكن المدرسة ودوره لا سيما في عصرنا الحاضر. يستعرض الباب الأول، العمل التربوي والتعليمي مع التركيز بشكل خاص على النهج المتكامل في العمل مع التلاميذ. ويستعرض الباب الثاني تنظيم العمل التربوي والتعليمي في مساكن التلاميذ في مدارس المشيخة الإسلامية، من حيث تخطيطه وفقاً لمواعيد الصلاة. أما الباب الثالث فيقدم خطة وبرنامج العمل التربوي والتعليمي اللذين حددتهما رئاسة المشيخة الإسلامية. ويتحدث الباب الرابع عن حقيقة أن أول المرين للأطفال هم آبائهم، ثم المعلمون والمدرسون. ويعتمد نجاح العمل التربوي والتعليمي في مساكن التلاميذ على قدرات المرين وكفاءاتهم، وهذا ينعكس أيضاً على العمل مع التلاميذ في المدرسة. وفي النهاية تم ذكر الوثائق التربوية المقررة التي تطبق في المساكن، مما يسهل مراقبة عمل التلاميذ وتقديمهم، والتوصيات الختامية.

الكلمات الرئيسية: مساكن التلاميذ في المدرسة، المشيخة الإسلامية، المرين، العمل التربوي والتعليمي، خطة وبرنامج رئاسة المشيخة.

Summary

EDUCATION AND THE UPBRINGING
IN DORMITORIES OF MADRASAS
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Amela Numanagić

This paper presents a view of upbringing and education activities in dormitories of madrasas of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina. It aims to point out the significance of educational and upbringing activities within these dormitories and to encourage further research on this topic. Dormitory and its role in contemporary times is also defined here. The first part of the paper presents an outline of educational and upbringing activities in dormitories with an accent on an integrated approach to working with students. The second part offers an outline of educational and upbringing activities in the dormitories of the Islamic Community which is planned in accordance with the times of the five daily prayers. The Plan and the Programme of the education and upbringing issued by the Riyasat of the Islamic Community is presented in the third part of the paper. Further, its fourth part, stresses the fact that the primary role in upbringing the students is their parents, whereas in the dormitories it is specially assigned upbringing personnel that bear this responsibility. The impact of all the upbringing activities in dormitories depends on the ability and competence of the upbringing staff, which, in turn, is also reflected in the work with students in classes. Finally, it mentions documentation of pedagogical activities as a requirement which makes it easier to monitor the development of students along with some conclusions on the subject matter.

Keywords: dormitories, madrasa, Islamic Community in Bosnia and Herzegovina, upbringing, educational and upbringing endeavour, the Plan and Programme of the Riyasat of the Islamic Community.